

kämpingebacken 13

en ny museilägenhet i betongförort

Till vänster: Trots det rationella byggandet stänkmålades trapphusen på Kämpingebacken med traditionella metoder. Våningsplanet där museilägenheten ligger är återskapad i ursprungligt skick. Foto: Cristina Jäderberg, SSM.

»De första familjerna på Kämpingebacken 13 flyttade in i januari 1969. Det var det året då människor landade på månen och Olof Palme blev statsminister. Svensk TV fick två kanaler och Pippi Långstrump började sändas och blev en dundersuccé. Vi kunde fortfarande betala med 1-öringar och mjölken i Stockholm levererades av Mjölkcentralen.«

Artikelförfattare: Piamaria Hallberg

Iréne och Charlotte Artursson på den blivande kolonilotten. Foto: Sven Artursson.

som ligger nära vår egen men ändå är så annorlunda. De första familjerna på Kämpingebacken 13 flyttade in i januari 1969. Det var det året då människor landade på månen och Olof Palme blev statsminister. Svensk TV fick två kanaler och Pippi Långstrump började sändas och blev en dundersuccé. Vi kunde fortfarande betala med 1-öringar och mjölken i Stockholm levererades av Mjölcentralen.

Visionen om Tensta

Tensta ligger utmed den blå tunnelbanelinjen cirka 20 minuters resa från Stockholms centrum. Tidigare var Järvafältet jordbruksmark, natur och övningsfält för militären. Dessa glesbebyggda områden nära huvudstaden blev intressanta när nya förorter skulle planeras.

När Tage Erlander gick ut med budskapet att 1 miljon lägenheter skulle

Museilägenheten på Kämpingebacken är en länk till i kedjan av autentiska bostadsmiljöer som Stockholms stadsmuseum visar och vårdar. Ett par bevarade bostadsrum från sent 1800-tal finns högst upp i museibygnaden, södra stadshuset vid Slussen. De iordningställdes då bostadsnöden i Stockholm var riktigt katastrofal på 1800-talet. När bygnaden blev museum vräktes de sista hyresgästerna. De är nu rekonstruerade och är en del av utställningen »Människor kring en verkstad – Stockholm 1897«. Stuckatörens hus på David bagares gata 10 lät stuckatören Axel Notini uppföra 1884. Paradvåningen som han inredde till sig och sin familj är nu återställd och visas mestadels för förbokade grupper. Blockmakarens hus på Stigbergsgatan 21 inrymmer två bostäder från tiden kring 1920. Två rum och kök i ett barnrikehus från 1937 där, tack vare

statliga lån till bostadsbyggande även mindre bemedlade barnrika familjer kunde få en modern bostad med en hyra de hade råd att betala.

Lägenheten i Tensta skildrar en tid

Sven Artursson på Järvafältet men det nybyggda Tensta i bakgrunden. Foto: Iréne Artursson.

»Lekdäck« kallades lekplatserna ovanpå garagen mellan husen. Foto: Iréne Artursson.

byggas på 10 år var tanken att lösa den brännande politiska fråga som bostadsbristen innebar i mitten på 1960-talet. För att detta skulle bli möjligt och för att hålla priserna nere gällde det att ta till nya sätt att bygga hus. Byggandet industrialiserades och nya standardiserade byggnadsdelar och material togs i anspråk. Bostadsstandarden var låg både vad det gällde modern standard och utrymme att tillgå för varje familjemedlem. Men det var inte bara att få en modern rymlig lägenhet som var det viktiga för många människor utan att överhuvudtaget få en lägenhet.

Många som flyttade till Tensta kom från trånga lägenheter i Stockholms innerstad utan några som helst moderniteter. De som kom från landsorten eller andra länder hade i stort sett samma erfarenheter. På Järvafältet skulle innerstadens fördelar kombineras med ytterstadens bästa sidor. Man eftersträvade en stadsmässig miljö med hög befolkningskoncentration. I Tensta togs det första spadtaget den 2 november 1966.

Den stora utmaningen var att bygga goda bostäder med låg hyra. Terrängen fick anpassas för modern byggnadsteknik

»Igor Dergalin, en av de ansvariga för utformningen av Tensta, jämförde gångbroarna med broarna i Venedig. Gångtrafikanter och bilar i Tensta var lika skilda åt som båtarna och människorna i Venedig.«

och det mesta av den ursprungliga växtligheten togs bort. Husen placerades tätt intill varandra. Mellan husen anlades konstgjorda gårdar med garage under. Det planterades buskar och träd som fick klara sig så gott det gick i de konstgjorda rabatterna. Träd återplanterades även utanför gårdarna och har idag vuxit sig stora. Området ger numera ett lummigt och grönt intryck under sommarhalvåret. Dessutom fanns och finns fortfarande, hela Järvafältets natur inpå knutarna.

Trafikseparering diskuterades mycket. Under 1960-talet hade utvecklingen gått framåt och levnadsstandarden ökat så att bilnehavet i Sverige per capita var högst i Europa. Trafikolyckor där barn var inblandade inträffade alltför ofta. I Tensta skulle bilar och männis-

kor skiljas åt med hjälp av nedsänkta matargator för trafiken i stort sett bara mötas på parkeringsplatserna.

Över dessa gator byggdes broar för gångtrafikanter, ett medveten arkitektoniskt motiv i Tenstas stadsbild. Igor Dergalin, en av de ansvariga för utformningen av Tensta, jämförde gångbroarna med broarna i Venedig. Gångtrafikanter och bilar i Tensta var lika skilda åt som båtarna och människorna i Venedig.

Husen på Kämpingebacken

På Kämpingebacken uppfördes tre likadana hus med gavlarna åt gatan. De ritades av Bengt Walldén vid Svenska Bostäders arkitektkontor. Husen uppfördes med loftgångar av ekonomiska skäl eftersom det då bara behövdes en

Christian Artursson på loftgången. Foto: Iréne Artursson.

Kämpingebacken 13 i slutet på augusti 2006. Foto: Thomas Lundström, SSM.

Målaren Tomas Lindblom stänkmålar trapphuset för att det skall se ut som när huset var nytt. Foto: Piamaria Hallberg, SSM.

Museilägenheten renoveras och byggnadsantikvarie Per Olgarsson och målaren Kaj Helmer hittar de rätta färgnyanserna. Foto: Piamaria Hallberg, SSM.

» Trots detta rationella byggande dekorerades trapphusen i husen med stänkmåleri. Målarna stänkte för hand med trävispar i grönt, blått och svart.«

hiss per byggnad. Balkonger, loftgångar och trapphus byggdes av prefabricerade delar och lyftes på plats av höga tornkranar som löpte på räls. Resten av huset göts på plats.

Trots detta rationella byggande dekorerades trapphusen i husen med stänkmåleri. Målarna stänkte för hand med trävispar i grönt, blått och svart. Nu är våningsplanet där vår museilägenhet ligger återställd i sitt ursprungliga skick.

Skärmtaken över ingångarna sattes dit som miljöförbättrande åtgärd på 1990-talet.

I det mittersta huset, Kämpingebacken 13, på andra våningen har Stadsmuseet nu återställt en lägenhet som den såg ut när huset var nytt.

Många nyanser av grått

De första lägenheterna som byggdes under miljonprogrammets era färgsattes på ett mycket sofistikerat sätt i många grå och vita nyanser.

Kämpingebacken 13 består av tre-rumslägenheter som ligger spegelvända mot varandra. Tre rum och kök var den vanligaste lägenhetstypen under

dessa år. Lägenheterna utformades så att de var lättmöblerade och lättstädade. Valet av utrustning styrdes av detaljerade regler som baserades på forskning om svenskarnas boendevanor, kök och badrum placerades mot loftgången medan sovrum och vardagsrummet placerades åt andra sidan.

Badrumsfönstret placerades högt upp och försågs med frostat glas. Efter en tid fick badrumsfönstret ett dekorativt galler framför sig. Detta berodde på att fönstret, som också hade en väd-ringslucka, var mycket lätt att ta sig in igenom. Det var bra för lägenhetsinnehavarna om de hade glömt sin nyckel, då kunde de med hjälp av en stol från grannen ta sig in i lägenheten. Men även objudna gäster tog sig lätt in, så galler blev obligatoriskt.

**Birgitta Carlson på Uppingegränd i april 1968.
Foto: Sigrid Jutebring.**

Väggarna i samtliga rum och i hallen tapetserades med samma tapet. Mönstret var diskret i abstrakta tunna ränder. Färgen var grå med vita ränder i rummen och i hallen var den svagt beige.

Kök och toaletter fick blanka vitmålad tak av hygieniska skäl. I de övriga rummen sandspacklades taken vilket gav en yta med struktur.

Golven hade olika funktioner i olika delar av lägenheten. Hall och kök belades med slitstarka vinylhartspplattor, sovrummen fick linoleummattor, vardagsrummet ekstavsparkett och badrum och toalett fick våtrumsmattor i plast.

Det var stora ljusa lägenheter med härliga badrum och separat toalett med bidé. Köket var modernt med elektrisk spis, kyl och sval med frysfack. Köksluckorna var målade med en färg som hette silverax. Idag skulle vi nog beskriva den som en svag kaffelatte-färg. Ganska snart tröttnade dock innevånarna på allt det grå.

»Dom som bodde bredvid mig i tredje lägenheten hon och jag tyckte att skåpluckorna var väldigt fula och vi satte sånt här papper man tejpar på så vi sprang mellan varandra en hel natt och hjälpte varandra. Mina var i jakaranda.

**Barnen Artursson i köket på Kämpingebacken.
Foto: Iréne Artursson.**

Jag tyckte det var väldigt snyggt men det var himla jobbigt faktiskt för att inte få dom här bubblorna. Vi hade kanske bött ett par år när vi gjorde det.«

De som planerade husen tog detta till sig och de lägenheter som byggdes några år senare än vårt, fick färgstarka inredningar både vad det gällde skåpluckor och tapeter.

Inga-Britt Sundström framför sina nya fina skåpluckor i jakarandamönster. Tensta allé i början på 1970-talet. Fotograf okänd.

De nyinflyttade

I januari 1969 flyttade familjen Artursson in. Det är deras hem som nu är museum. De kom från Jönköping. I Stockholm fanns det arbete och, vid den här tiden, bra bostäder att flytta in i.

När de kom precis efter trettonhelgen var bara två våningar klara, resten var inpackat i presenningar. Det var mest unga familjer som flyttade in och de kom till en byggarbetsplats. Det var vinter med snö och de som var ute på kvällen tyckte det var spöklikt eftersom belysningen var dålig och plasten på husen prasslade. När våren kom var huset färdigbyggt, men när tjälén gick ur marken förvandlades omgivningarna till leråkrar.

Det var svårt med kommunikationerna. »För att komma in till stan fick man antingen ta 540 ifrån Kämpingebacken till Humlegården eller så fick man ta bussen in till Spånga station och på den tiden fanns det ett

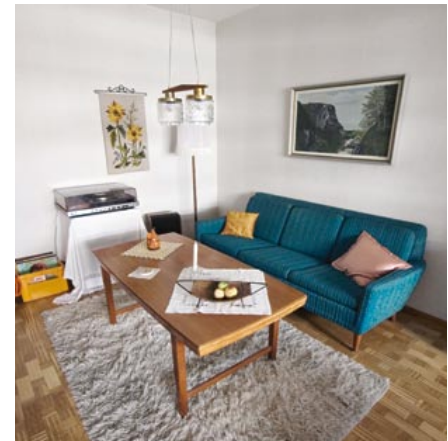
Bokhyllan i vardagsrummet hade plats för både böcker och prydnadssaker. Foto: Thomas Lundstöm, SSM.

stationshus därnere och så fick man åka med något skraltigt gammalt tåg.»

Men lägenheterna var fina och de flesta trivdes trots allt bra. Det fanns bra med utrymmen. Förutom de i lägenheterna fanns matkällare, barnvagnsrum, cykelrum och källarkontor. Det dröjde dock innan tvättstugorna blev klara, så i början fick familjerna på Kämpingebacken lämna sin tvätt till Svenska Bostäders tillsyningsman. De fick betala 25 öre kilot och fick då tillbaka tvätten manglad och struken. Till och med kalsonger och trosor var manglade och 25 öre var billigt redan på den tiden.

Senare byggdes en stor tvättstuga i centrum där värdinnor assisterade. Man tvättade själv men värdinnorna hjälpte till med tvättmaskiner och manglar.

»Barnomsorgen var dåligt utbyggd så många småbarnsmammor träffades på gården i sandlådan. En del av mammorna hade jobb och där var det en kvinna som jobbade på televerket och inte hade någon tillsyn för sina barn och vi satt i sandlådan och pratade vid något tillfälle och hon frågade om jag kunde hjälpa henne med hennes barn, javisst sa jag och på så vis blev jag kommunal dagmamma.«

Vardagsrummet var möblerat med DUX-soffa och vit ryamatta. Ovanför soffan hänger en tavla som Iréne Arturssons pappa har målat. Motivet kommer från Taberg utanför Jönköping. Foto: Thomas Lundstöm, SSM.

Detta blev lösningen för många familjer i Tensta innan det byggdes tillräckligt med daghem.

Efter ett par år stod Tensta centrum färdigt med många affärer. Tenstaborna slapp handla i baracken som från början var det enda stället att handla mat på. År 1975 kom tunnelbanan och gjorde resandet till och från förorten mycket lättare.

Tryckta källor

Andersson, Magnus, Stockholms årsringar, Stockholm 1998.
 Arnstberg, Karl-Olov och Erdal, Björn, red., Därute i Tensta, Stockholm 1998.
 Gelotte, Hanna och Roos, Britta, red, Hej Bostad. Om Stockholms bostadsbyggande 1961-1975, Stockholm Tryckår??
 Sax, Ulrika, red., Miljonprogram i Stockholm. Utställningskatalog Stockholms stadsmuseum, Stockholm 1999
 Söderström, Göran, red., Stockholm utanför tullarna, Stockholm 2003.

Otryckta källor

Intervjuer med tenstabor och f.d. tenstabor genomförda under 2005–2006 som gjordes i samband med renoveringen av den blivande museilägenheten. Intervjuer gjorda med arkitekterna Gunnar Andersson och Nils Stenström.

Köket var stort, ljust och rymligt med fönster ut mot loftgången. Spis med fyra plattor och kylskåp med frysack var modern standard. Foto: Thomas Lundstöm, SSM.